

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
INSTITUT VZDĚLÁVÁNÍ A PORADENSTVÍ

Katedra profesního a personálního rozvoje



**Metodika výchovné a vzdělávací práce v rámci
zemědělské činnosti Svobodného statku na soutoku, o.p.s.**

Závěrečná práce

Autor: Ing. Kateřina Šimková

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

ZADÁNÍ ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Ing. Kateřina Šimková

Studium učitelství odborných předmětů

Název práce

Metodika výchovné a vzdělávací práce v rámci zemědělské činnosti Svobodného statku na soutoku, o.p.s.

Název anglicky

Methodology of educational work within the framework of agricultural activities of the Svobodný statek na soutoku, o.p.s.

Cíle práce

Cílem práce je popsat výchovné a vzdělávací práce v rámci zemědělské činnosti organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Pozornost bude zaměřena na vzdělávání žáků středních odborných škol se zemědělským zaměřením či jiných středních škol, které provázanost se zemědělstvím mají ve svých školních vzdělávacích plánech. Výstupy této práce by měli sloužit ku prospěchu zkoumané organizace, která plánuje tuto oblast své činnosti rozšiřovat a lépe ji strukturovat. Další oblastí je zhodnocení celkového přínosu otevřeného zemědělského organismu pro mladé lidi a celkovou dnešní společnost. Práce by mohla být námětem pro další statky pro vytváření vlastní metodiky.

Metodika

Součástí této práce je literární rešerše zaměřená na popis waldorfské pedagogiky a popis různých forem výuky vhodných pro vzdělávání na statku, a formy výchovy. V praktické části je zpracovaná podrobná charakteristika Svobodného statku na soutoku, o.p.s., cíle jeho programu, zhodnocení role učitele a časové rozvržení programů.

Doporučený rozsah práce

Dle pokynů pro psaní závěrečných prací.

Klíčová slova

Camphill, waldorf, EVVO, skupinová dynamika, vzdělávání na statku

Doporučené zdroje informací

- Bang, Jan Martin. A Portrait of Camphill, From Founding Seed to Worldwide Movement. Floris Books, 2010
- Činčera, Jan. Environmentální výchova. Od cílů k prostředkům. Brno: Paido. 2007
- Činčera, Jan. Střediska ekologické výchovy mezi teorií a praxí. Praha: BEZK, Agentura Koniklec a Masarykova univerzita, 2013
- Horká, Hana. Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století. Brno: Masarykova univerzita, 2005.
- Máchal, Aleš. Průvodce praktickou ekologickou výchovou. Brno, Rezekvítek, 2000.
- Richter, Tobias. Učební plán Waldorfské školy. Pedagogické pojetí a Cíle vyučování. 1995.
- Ronovský, Vít. Anthroposofické pojetí světa a člověka jako základní východisko waldorfské pedagogiky. Poznání, 2011.
- Steiner, Rudolf. Waldorfská pedagogika – metodika a didaktika. Opherus, 2003.
- Stockmeyer, Karl. Učební plán waldorfské školy. Částečně přeloženo. WL Praha
- Šimonová, Petra. Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ. Portál, 2013.
-

Předpokládaný termín obhajoby

2016/17 LS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra profesního a personálního rozvoje

Elektronicky schváleno dne 18. 10. 2017

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 10. 2017

prof. Ing. Milan Slavík, CSc.

Ředitel

V Praze dne 07. 11. 2017

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma Metodika výchovné a vzdělávací práce v rámci zemědělské činnosti Svobodného statku na soutoku, o.p.s. vypracovala samostatně a citovala jsem všechny zdroje, které jsem v práci použila a které jsem zároveň uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním závěrečné práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje závěrečná práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze je totožná s verzí tištěnou.

Ing. Kateřina Šimková

V Praze dne 15.11. 2017

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych srdečně poděkovat svému vedoucímu práce panu Mgr. Jiří Votava, Ph.D. za to, že mě dovedl ke zkonkretizování tématu práce a tím mi umožnil propojit studijní činnost s mojí srdeční záležitostí týkající se organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Děkuji za jeho průběžnou pomoc, komentáře a nápady v rozvoji této závěrečné práce. Dále bych chtěla poděkovat řediteli Svobodného statku na soutoku panu Jaroslavu Lenhartovi, že si při běžném provozu našel čas na konzultace týkající se jednotlivých témat práce a za jeho neuvadající nadšení ve všech oblastech svého působení. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za všeobecnou podporu při zakončování mých studijních let. V neposlední řadě patří mé poděkování celému camphillskému společenství za jejich úsilí překonávat své hranice možností.

ABSTRAKT

Cílem práce bylo popsat vzdělávací činnost organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Pozornost byla zaměřena na vzdělávání žáků středních odborných škol se zemědělským zaměřením či jiných středních škol, které provázanost se zemědělstvím mají ve svých školních vzdělávacích plánech. V první části práce byla zmíněna východiska vzdělávací činnosti organizace formou literární rešerše. Hlavní část práce vznikala jako případová studie. Autor práce žije v camphillském společenství, kterého je Svobodný statek součástí, proto velká část byla zpracována na základě vlastního pozorování, rozhovory se spolupracovníky statku nebo účastníky programů a jejich učiteli.

Organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. má v současnosti navázanou dlouhodobou spolupráci se Střední zemědělskou školou Poděbrady a s Waldorfským Lyceem Opatov. Jedním z nejpodstatnějších cílů programu je obnovit postavení zemědělce ve společnosti. Výsledkem by tedy nemělo být pouhé předávání znalostí, ale vytvořit zázemí, které podpoří odvahu mladých lidí vytvářet nové projekty a podniky v souvislosti kulturní krajiny. Organizace si je vědoma, že tvorbu programů dělá zatím intuitivně a ráda by ji uchopila více strukturovaně. Pro letošní rok bylo utvořeno několik inovací – přípravná návštěva ve škole, vytvoření slovníku zemědělských pojmů. Jako další krok doporučuji lepší uchopení prezentace vzdělávacích programů na webových stránkách, vytvořit pracovní listy a brožuru se základními informacemi o Statku.

Klíčová slova:

Camphill, waldorf, EVVO, skupinová dynamika, vzdělávání na statku

OBSAH

Obsah

| | | |
|-------|--|----|
| 1 | Úvod | 8 |
| 2 | Cíle práce..... | 9 |
| 3 | Východiska pedagogické činnosti Svobodného statku na soutoku, o.p.s. | 10 |
| 3.1 | CAMPHILLSKÝ IMPULS | 10 |
| 3.2 | WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA..... | 11 |
| 3.3 | PROPOJENÍ PROGRAMU SE ŠKOLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI PROGRAMY STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL..... | 13 |
| 3.4 | FORMY, METODY A SMĚRY VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ ČINNOSTI..... | 14 |
| 3.4.1 | <i>Formy</i> | 14 |
| 3.4.2 | <i>Metody</i> | 15 |
| 3.4.3 | <i>Materiální didaktické prostředky</i> | 16 |
| 3.4.4 | <i>Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO)</i> | 16 |
| 3.5 | SHRNUTÍ..... | 17 |
| 4 | Metodika..... | 18 |
| 5 | Výsledky..... | 19 |
| 5.1 | SVOBODNÝ STATEK NA SOUTOKU, O.P.S. | 19 |
| 5.1.1 | <i>Vznik statku</i> | 19 |
| 5.1.2 | <i>Předmět činností</i> | 19 |
| 5.1.3 | <i>Záměry a náplň činnosti</i> | 20 |
| 5.1.4 | <i>Právní forma Obecně prospěšná společnost</i> | 20 |
| 5.1.5 | <i>Používané postupy a zásady</i> | 21 |
| 5.2 | CÍLE PROGRAMŮ..... | 23 |
| 5.3 | PŘÍPRAVA PROGRAMŮ | 25 |
| 5.4 | PRŮBĚH PROGRAMU | 25 |
| 5.5 | CENA PROGRAMŮ | 26 |
| 5.6 | ODPOVĚDNÁ OSOBA (POŽADAVKY) A JEHO ROLE | 27 |
| 5.7 | ROLE UČITELE | 27 |
| 5.8 | INFORMAČNÍ MATERIÁLY | 28 |
| 5.8.1 | <i>Slovník používaných zemědělských termínů</i> | 28 |
| 5.8.2 | <i>Obsah vzdělávacího semináře</i> | 30 |
| 6 | Závěr a doporučení | 32 |
| 7 | Seznam použitých zdrojů a pramenů | 33 |
| 7.1 | TIŠTĚNÉ ZDROJE | 33 |
| 7.2 | ELEKTRONICKÉ ZDROJE..... | 34 |
| 8 | Přílohy | |

1 Úvod

Téma práce týkající se vzdělávacích programů na Svobodném statku na soutoku jsem si zvolila proto, že jsem se na ně chtěla podívat trochu z jiného úhlu pohledu než běžně z pohledu člověka za programy zodpovědného dělám. Již delší dobu jako organizace přemýšlíme nad jejich lepší strukturalizací a zlepšením ohledně pedagogického hlediska.

Vzdělávání na funčních statcích považuji za velmi aktuální. V době rozvoje ekovýchovy by návštěva na statek měla patřit do ŠVP každé školy. Vycházky do městské přírody, reálné pokusy i výlety do CHKO apod. jsou samozřejmě hodnotné, nyní však děti i mládež pomalu ztrácí povědomí o posloupnosti vzniku potravin, jejich zpracování, následné distribuci a prodeje. Proto je velmi důležité, aby existovala místa, kde uvidí živou krávu, rostoucí zeleninu na poli a hlavně, aby si mohli vyzkoušet jaké činnosti jsou kolem spojené.

Hlavním cílem práce je popsat výchovné a vzdělávací zaměření v rámci zemědělské činnosti organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Práce se skládá z literární rešerže, kde jsou stručně nastíněná jednotlivá východiska vzdělávací činnosti statku, od camphillského impulsu, přes waldorfskou pedagogiku po EVVO. Hlavní část výsledků je zpracovaná jako případová studie, kde je sepsán popis organizace a popis programů od fáze jejich přípravy po realizaci včetně návrhu informačních materiálů. Na závěr v přílohách nalezneme několik fotografií.

2 Cíle práce

Cílem práce je popsat výchovné a vzdělávací programy v rámci zemědělské činnosti organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Pozornost je zaměřena na vzdělávání žáků středních odborných škol se zemědělským zaměřením či jiných středních škol, které provázanost se zemědělstvím mají ve svých školních vzdělávacích plánech. Výstupy této práce by měli sloužit ku prospěchu zkoumané organizace, která plánuje tuto oblast své činnosti rozšiřovat a lépe ji strukturovat. Práce by mohla být námětem pro další statky pro vytváření vlastní metodiky.

3 Východiska pedagogické činnosti Svobodného statku na soutoku, o.p.s.

Cílem této kapitoly je čtenáře seznámit z jakým proudů, směrů, metod a forem vychází pedagogická činnost Svobodného statku na soutoku.

3.1 Camphillský impuls

Organizace Svobodný statek na soutoku, o.p.s. je sesterská organizace Camphillu na soutoku, z.s. a společně utvářejí camphillské společenství v Českých Kopistech. Proto bych ráda zmínila něco k historii a k principu těchto společenství.

Vznik camphillského hnutí se datuje od začátku 2. světové války, kdy Dr. Karl König, pediatr a vychovatel, společně se skupinou lékařů, umělců a pečovatelů, emigroval z Rakouska do skotského Aberdeenu. Tam založili první camphillskou komunitu, kde kromě nich žili děti s vývojovými poruchami. Skupina byla inspirovaná antroposofií, o které jsou bližší informace v následující kapitole. Speciálním darem Dr. Königa bylo porozumět a soustředit na schopnosti jednotlivých osob, ne na jejich neschopnosti. Skrze učení a modelování tohoto daru vyvinul efektivní přístup pro zlepšení životů všech členů komunity, kdy se lidé učí od sebe navzájem skrze zkušenost společného života ze dne na den (Bang, 2010).

Camphilly jsou založené na těchto 3 pilířích (ideálech), které v sobě nesou iniciativu sociální změny:

- Poskytování výchovy, právní ochrany, terapeutické péče a jiných služeb na podporu lidí se speciálními potřebami a pomáhat jim být plně účastni v současném světě jako přispívající obyvatelé
- Péče a léčení země skrz udržitelné a zdravé metody, týkající se spotřebního chování, zemědělství i využití přírodních zdrojů

- Vytvoření sociálních dohod uzpůsobených pro pěstování rozvoje jednotlivců i rodin, které oddělí peníze od práce, tudíž všichni členové komunity přispívají svým časem a schopnostmi dle svých možností a všichni členové komunity dostávají živobytí dle svých potřeb (About the Camphill Communities of North America, webová stránka)

Samotná práce v krajině, jakožto starostlivost o rostliny, zvířata a půdu (Zemi) je stěžejní, jelikož jen skrze tuto práci lze dosáhnout vybudování stabilních vesniček, které mohou dát základ nové kultuře a pomůžou obnovit třídu zemědělců (König, 1964)

V současné době camphillské hnutí čítá více než 100 komunit ve 22 zemích. Individuálně pracují na vytvoření komunit, kde děti, mladiství i dospělí se speciálními potřebami mohou žít, učit se a pracovat společně ve zdravém sociálním souvztaží založeném na vzájemné péči a respektu. (The history of the Camphill Movement, webová stránka)

Pro vysvětlení souvislostí s naší pedagogickou činností jsem poprosila pana Jaroslava Lenharta, ředitele Svobodného statku na soutoku: *Pokud vezmeme camphill jako živoucí vesnici, kde jsou obsažena jak řemesla, tak zemědělská, zahradnická či jiná péče o krajinu, tak sama návštěva tohoto organismu je pro člověka jakýmsi znovupochopením lidské pospolnosti. V tomto případě ne skrze skanzen či muzeum, ale jako ukázka normálního stavu člověka venkovského* (Lenhart, ředitel Svobodného statku na soutoku, dne 9. listopadu 2017)

3.2 Waldorfská pedagogika

Organizace Svobodný statek na soutoku o.p.s. se mimo zemědělské a všeobecné školy soustředí i na spolupráci s waldorfskými školami. Tato kapitola nás stručně seznámí s několika východisky waldorfské pedagogiky.

Vznik waldorfského hnutí je tak jako camphillský impuls spojen se sociálním impulsem antroposofie, duchovní vědy založené Rudolfem Steinerem. Tento impuls zahrnuje ideu sociální trojčlennosti, která vychází z přesvědčení, že pro budoucí harmonické fungování společnosti je nutné oddělit sféru duchovně-kulturní, hospodářskou a právně-politickou. Počátky myšlenek waldorfské pedagogiky jsou datovány k 23. dubnu 1919 a

jejich předpoklad vzniku odkazuje na přírodopisné a filosofické dílo J.W. Goetha. Velmi podstatnou roli hraje v tomto pedagogickém směru idea člověka jakožto svobodné duchovní bytosti. Cílem je podpořit v dítěti rozpoznání jeho individuální podstaty a spojení této podstaty se světem. Dítě má nalézat kladný, zdravý vztah ke světu, aby ho mohlo mít také k sobě. Plnění paměti a získávání schopností zde nejsou samotným cílem, nýbrž prostředkem k cíli vyššímu, jímž je podpora dětského potenciálu stát se plně lidskou bytostí v mechanizujícím se světě. (Ronovský, 2011).

V České republice je kolem 50 waldorfských škol, školek či iniciativ (Školy a sdružení u nás, webová stránka). Jejich vzdělávací plány odpovídají požadavkům Ministerstva školství a platné legislativě. Waldorfské školy jsou pravidelně kontrolovány Českou školní inspekcí a v jejich hodnotících zprávách se většinou neobjevují výraznější negativní poznatky.

Školy jsou stále ještě považovány za alternativnu k běžnému školství, přesto např. zrovna mezi středními odbornými školami mají jistou úspěšnost. V roce 2016 byla pražská Střední škola – Waldorfské lyceum na prvním místě dle výsledků maturitních zkoušek z kategorie střední a odborné školy. (Školy s nejlepšími výsledky, webová stránka)

S organizací Svobodný statek spoluprací většinou uzavírají základní školy pro absolvování zemědělského praktika v devátém ročníku. Co se týká středních odborných škol, ty se programů nejčastěji účastní na základě zpracování nějakého dlouhodobého ekologického projektu a nebo konkrétně ve 2. ročníku při kombinaci ekologického a biologického praktika s uměleckým týdnem. (Kraemer, 2012). Organizace Svobodný statek kromě zemědělské praxe nabízí workshop eurytmie, intuitivní pedagogiky, textilní dílnu a svíčkařskou dílnu.

3.3 Propojení programu se školními vzdělávacími programy středních odborných škol

V této kapitole bych ráda uvedla příklady propojení vzdělávací činnosti Svobodného statku na soutoku se vzdělávacími plány 2 škol, se kterými statek spolupracuje.

- Střední škola – Waldorfské lyceum

Studium na této škole probíhá podle Školního vzdělávacího programu Waldorfské lyceum, zpracovaného v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem Kombinované lyceum, kdy jedním z výsledků je schopnost porovnat charakter běžného a ekologického zemědělství a jejich vliv na krajinu a zdraví člověka (RVP pro obor vzdělání Kombinované lyceum, webová stránka). Tohoto lze dosáhnout i při jednorázové denní návštěvě statku. Na statku však může probíhat i dlouhodobý projekt ekologického praktika ve 2. ročníku, kdy centrálním motivem je práce v kolektivu, která zanechá v lokálním měřítku významný dlouhodobější pozitivní vliv na krajinný charakter navštívené oblasti. Doporučeny jsou pro to nejrůznější praktické činnosti spojené s aktivní ochranou přírody např. ve spolupráci s některou z CHKO, případně statkem zaměřeným na ekologické zemědělství. (ŠVP Waldorfské lyceum, webová stránka).

- Střední zemědělská škola a Střední odborná škola Poděbrady, p.o.

S touto školou probíhá spolupráce trochu odlišným způsobem, kdy žáci prozatím nejezdí na Svobodný statek, ale spolupracovníci Statku jezdí externě lektorovat přímo do školy. Spolupráce je založena na přátelském vztahu s paní Ing. Michaelou Znamínkovou a témata jsou průřezová pro všechny vyučované obory. Zde by se mohl zmínit např. obor Agropodnikání, u kterého je nutné zajistit, že absolvent bude umět hospodařit konvenčním i ekologickým způsobem a bude umět vést rozhovor o rozdílech v těchto způsobech hospodaření. Tím se naplní specifické výsledky vzdělání absolventa. (ŠVP Agropodnikání, webová stránka)

3.4 Formy, metody a směry výchovně vzdělávací činnosti

Pro realizaci výchovně vzdělávací činnosti na Svobodném statku na soutoku jsou nejčastější tyto formy a metody (Slavík a Miller, 2012)

3.4.1 Formy

- Exkurze

Řízené pozorování v originálních provozních podmínkách takového prostředí, které by se žákům obtížně jiným způsobem přibližovalo, nebo které chce učitel žákům přiblížit pro prohloubení teoretických poznatků a konfrontovat je s praxí (oborová didaktika, skripta). Jedná se o exkurzi komplexní, odbornou i mezipředmětovou, kdy žáci získávají poznatky z více disciplín, zde konkrétně ohledně pěstování rostlin, ekonomiky podniku, strojního vybavení, sociální práce a umění. Exkurze může být předběžná či následná. Organizace sama doporučuje exkurzi průběžnou, kdy třída navštíví zemědělský podnik několikrát v roce. Je vhodné, aby probíhala týmová výuka, tj. s jednou skupinou žáků jede tým minimálně 2 učitelů, každý pro některý obor. Doporučený je obor ekologie či zahradnictví zkombinovaný s uměleckým zaměřením.

- Skupinová a kooperativní výuka

Žáci jsou rozděleni na skupiny, z nichž každá má různé úkoly. Cílem je dosáhnout rozvoje kooperace jednotlivců a sociálních vztahů ve skupině a návyku na týmovou práci. V našem případě je vhodnější sestavovat heterogenní skupinu, kdy každý z členů týmu může ocenit jednotlivé kvality (fyzická síla, pečlivost, nadšení, výdrž).

- Projektová výuka

Návštěva na Svobodný statek může být součástí projektu, nejlépe celotřídního. Doporučený je celoroční projekt na průřezová témata, v případě konkrétního zaměření

projektů je doporučeno téma ekologické zemědělství, pěstování rostlin či člověk a umění v krajině.

3.4.2 Metody

- Motivační metody

Motivační metody bývají použity při přípravné návštěvě ve škole, dále při úvodním setkání na statku, a i dále v průběhu vzdělávacích seminářů. Jedná se o prezentaci osobních zkušeností, vytvoření atmosféry zvědavosti, demonstraci jevů.

- Metody expoziční

Z těchto metod je nejčastěji použita beseda, rozhovor na určité téma, o kterém nemusí mít žáci hlubší vědomosti. Při dalších návštěvách či zpět ve třídě už se dá dále navázat diskuzí, kdy je kladen důraz na větší aktivitu žáků, kteří jsou již s problematikou tématu seznámeni.

Metody pracovní činnosti

Při opakovaných návštěvách a práce na konkrétním tématu jsou možné metody pracovní činnosti, kdy si žáci osvojují nové vědomosti, dovednosti a formují postoje.

- Metody zážitkové pedagogiky

Organizace také využívá některých metod zážitkové pedagogiky, kdy dochází k bezprostřední zkušenosti žáků. Učení probíhá přirozeným způsobem, tedy řešením situací vyžadující nové dovednosti a způsoby jednání. Aktivity jsou umístěné do prostředí, které je odlišné od běžného pracovního prostředí (školní třída), a přinesou svobodu pojetí učiva a myšlení zúčastněných, čímž podporuje aktivní interakce mezi studenty a učiteli (Co je zážitková pedagogika, webová stránka).

3.4.3 Materiální didaktické prostředky

Při exkurzích na Svobodném statku bývají použity tyto materiální didaktické prostředky.

- Učební pomůcky – přírodniny, originální předměty, videozáznamy, textové pomůcky
- Didaktická technika – datový projektor, projekční plátno

3.4.4 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO)

Jedním z hlavních cílů vzdělávací činnosti je výchova žáků k environmentálně odpovědnému jednání. To je definováno jako osobní, občanské a profesní jednání týkající se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků, které je v dané situaci a daných možnostech co nejpríznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí (Broukalová a Novák, 2011). Na základě EVVO je pracováno na rozvoji senzitivity, rozvoji znalostí a dovedností v oblasti zákonitostí, řešení problémů a konfliktů a dále na rozvoji akčních strategií. Dle doporučení (Šebestová a Šimonová, 2013) je v rámci programů kladen důraz na vytváření vztahu k místu a k rozvoji kooperativních dovedností. Cílem organizace je vytvořit programy založené na dokumentu MŽP Cíle a indikátory pro EVVO v ČR. (Broukalová a Novák, 2011). Při plánování v rámci škol je možné vycházet z Metodických pokynů MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.

Organizace je velmi zaměřena na princip reálné práce, což je tradiční a oblíbený prostředek environmentální výchovy zejména v neziskových organizacích. Výhodou je samotná přímá pomoc organizaci, kontakt s přírodou, rozvoj citu pro dobrovolnou práci. Dále je výhodná při seznamování skupiny a nenásilně rozvíjí schopnost týmové spolupráce. Často však bývá úskalí v nutnosti profesionálního zajištění (Činčera, 2007). Při přípravě takového programu je nutné být bdělý a domyslet, aby žáci měli možnost nahlédnout do důsledků své práce. Nemá jít jen o prožitky samotné.

Kromě již výše zmíněných metod se v rámci aktivit hlubinné ekologie, pracuje s prostředkem rituály. Například součástí programu v září může být slavnost Díkuvzdání, které tradičně bývá 28. září. Jedná se o jeden z nejproblematictějších prostředků EVVO, který má velký potenciál ovlivnit postoj účastníků. Je však třeba mít se na pozoru, jelikož jsou náročné na realizaci a představují jisté bezpečnostní riziko psychologické újmy účastníků. Z těchto důvodů jsou v této oblasti doporučeny dodržovat tyto zásady (Činčera, 2007):

- Práce s živou hudbou, čistými živly (voda, oheň, vzduch, země)
- Správné dramaturgické zařazení aktivity (rituál by měl proběhnout až po několika dnech programu ve výkonnostní fázi skupiny)
- Zdůraznit právo každého účastníka aktivity se neúčastnit

3.5 Shrnutí

V této kapitole jsem se zabývala literární rešerží zdrojů, ze které organizace při pořádání vzdělávacích programů vychází. Tím je zejména camphillský impuls, waldorská pedagogika, metody enviromentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Praktickým popisem konkrétního obsahu se již věnuji v následné kapitole, zpracované formou případové studie.

4 Metodika

Práce vznikala jako případová studie dle Štracha (2007) s cílem do hloubky poznat možnosti vzdělávání v rámci zkoumané organizace. Autor práce žije již přes 2 roky v camphillském společenství a je pracovně činný v obou organizacích. Na Svobodném statku na soutoku je zodpovědný za ekovýchové a dobrovolnické programy (zajišťování ubytovacích prostor, stravování, tvorba pracovních programů, volnočasových i vzdělávacích aktivit). Proto velká část práce byla zpracována na základě vlastního pozorování a rozhovory s kolegy či účastníky programů a jejich učiteli. Dále bylo využito přítomnosti ročního zemědělského praktikanta a některé materiály vznikly na základě tvorby seminářů pro něj.

5 Výsledky

5.1 Svobodný statek na soutoku, o.p.s.

5.1.1 Vznik statku

Svobodný statek na soutoku jako samostatná právní organizace vznikla v roce 2012 jako osamostatnění zemědělského provozu Camphillu České Kopisty. Tato organizace převedla na Svobodný statek nářadí a stroje potřebné pro zemědělskou činnost a poskytlo do zápůjčky zemědělskou půdu a skladovací prostory, čímž podpořila nově vznikající společnost a prakticky umožnila její fungování. Od roku 2015 je Camphill České Kopisty z občanské sdružení transformován na zapsaný spolek Camphill na Soutoku.

5.1.2 Předmět činností

Svobodný statek na soutoku se nachází ve vesnici České Kopisty, která je součástí města Terežína. Spadá do Ústeckého kraje, okresu Litoměřice, a od Prahy je vzdálen přibližně 60 km. Společně s Camphillem na soutoku, z.s. se snaží tvořit jeden funkční celek. Obě instituce jsou navzájem propojené – prostorově i organizačně, ale zároveň fungují jako samostatné jednotky. V rámci Camphillu na soutoku jsou poskytovány dvě sociální služby – Chráněné bydlení a Centrum denních služeb.

Svobodný statek na soutoku se zaměřuje na pěstování zeleniny a dále doplňkově pěstuje byliny, ovoce. V současnosti se chce zaměřit i na finální zpracování, tj. výroba kvašeného zelí, marmelád, sirupů. Cca 10 hektarů orné půdy obhospodařuje podle legislativy ekologického zemědělství a s bio-dynamickými principy. Ze zvířat chovají koně, krávu, kachny, husy, slepice a prasata.

Statek své výpěstky prodává do velkoobchodu, maloobchodu, a i přímo koncovým zákazníkům. Podstatná část zelenina je nyní odbývána novou formou prodeje, kterou je komunitou podporované zemědělství. Hlavním místem odbytu je hlavní město Praha, a kromě tuzemského prodeje je část výpěstků exportována do Saska.

Kromě obchodní činnosti se statek věnuje i vzdělávání, a to všech věkových kategorií, včetně mateřských škol. Dlouhodobě spolupracuje s waldorfskými školami, které sem jezdí na několikadenní pobyty. V současnosti je konkrétně navázaná spolupráce se Střední škola Poděbrady, kde působí jako externí lektori a s Waldorfským lyceem Opatov, jehož žáci sem zavítají několikrát za rok a vyzkouší si prvky krajinytvorby. Pravidelně se také konají semináře pro dospělé. Dále je poskytováno zázemí pro individuální dobrovolnictví, nyní již také zaměřené na praktikantskou činnost vzdělat se ve funkčním zemědělském organismu. Kromě toho se zde několikrát ročně konají mezinárodní dobrovolnické workcampy ve spolupráci s organizací INEX-SDA.

Veškeré aktivity, které statek provozuje, byly při jeho vzniku soudem odsouhlasené jako veřejně prospěšné.

5.1.3 Záměry a náplň činnosti

Záměrem Svobodného statku na soutoku, o.p.s. je:

1. ozdravení krajiny, společnosti a postavení zemědělce v nich
2. utváření svobodného statku na principech bio-dynamického zemědělství
3. vytvořit prostor pro pracovní, poznávací a sociální setkávání lidí na statku
4. konat a utvářet se smyslem pro krásu a pravdivost
5. ve svém úsilí navázat na podněty a práci Rudolfa Steinera a Karla Königa, a

na zemědělský odkaz Eugena Krause (Lenhart, 2012)

5.1.4 Právní forma Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost je právní formou utvářenou jako provoz, což ji odlišuje od občanského sdružení, které šíří ideje a je zaměřeno na sdružování lidí, kteří danou ideu podporují.

Náplní činností Svobodného statku na soutoku, o.p.s. jsou tyto obecně prospěšné služby:

- propagování a praktické vytváření platformy pro bio-dynamické zemědělství, rozvíjení zdravé krajiny tvorby a podpora ekologických a jiných alternativních způsobů zemědělství
- podpora v samozásobitelství společenství Camphillu České Kopisty, sociální podnikání a jiná podpora znevýhodněných skupin občanů v rámci Camphillského společenství v Českých Kopistech
- vytváření prostoru pro setkávání lidí se znevýhodněnou skupinou spoluobčanů, s bio-dynamickým hospodařením, a s alternativními způsoby myšlení formou organizování seminářů, vzdělávacích pobytů dětí a mládeže, stáží, dobrovolnické činnosti, mezinárodní spolupráce v oblasti biodynamického zemědělství a ekologických aktivit, organizování setkání v oblasti podpory dospělých, mládeže a dětí ve zdravém utváření si obrazu o zemědělství a postavení zemědělce ve společnosti
- podpora rozvoje řemeslných a uměleckých dovedností
- zemědělská činnost ekologická s důrazem na bio-zelinařství; vypásání travních porostů; šetrnou péči o půdu podporující zadržování vody v krajině; dodržování a rozvoj etické a šetrné péče o zvířata, respektující jejich přirozené potřeby
- maloobchod a velkoobchod v duchu zásad trvale udržitelného rozvoje, ekologicky šetrného přístupu k Zemi a humanistické spolupráce nepostavené pouze na komerčních základech, včetně logistiky podporující bio-zelinařství a šetrné zacházení s půdou a zvířaty (společný rozvoj bio-produktů s jinými zelinaři; rozvoj koněm) (Lenhart, 2012)

5.1.5 Používané postupy a zásady

Na Svobodném statku na soutoku jsou využívány klasické zemědělské postupy jako v ekologickém zemědělství, přičemž je ale přihlíženo k působení sil v přírodě na základě Steinerova Zemědělského kurzu, tj. biodynamické hospodaření (Steiner, 2015)

Velmi výrazným specifikem je využití ruční práce – okopávání, pletí, zalévání i sklizeň se provádí zásadně ručně. Mechanicky se vykonává pouze orba, vláčení a příprava půdy. Důvodem pro tuto časově i fyzicky náročnou činnost je intenzivnější spojení s přírodou, což má vzájemně ozdravnou funkci (pro člověka i pro půdu). Zároveň to dává možnost zážitku práce mnoha lidských rukou (včetně žáků a dobrovolníků). Dále tento způsob práce umožňuje držet celoročně 7 lidí na trvalý pracovní poměr, což je v podmínkách dnešního zemědělství neobvyklé.

Zásady týkající se se péče o rostliny, zvířata, krajinu a Démeter (úrodnost půdy):

Péče o rostliny

- pestrost (diverzita) – mnoho druhů zeleniny, květin, bylin, ale také stromů a keřů; důraz na krásu, estetickou hodnotu;
- dobré podmínky pro rostliny – důležitá nejen půda, ale i vzduch kolem (teplo);
- zahradník chápán jako člověk, který vidí potřeby lidí a světa a snaží se přiblížit přírodu člověku a člověka přírodě

Péče o zvířata

- vysoká míra péče a co nejlaskavější jednání;
- zvířata vnímána jako citlivé a vědomé bytosti, nejbližší partneři člověka;
- jsou hodny úcty, protože se pro lidi obětují

Péče o krajinu

- cílem je znovuvytvoření krajiny a uchopení péče a zodpovědnosti ve svěřených kouscích Země;
- vytváření remízků a sadů; zelenina sázena tak, aby její záhony vytvářely kromě užitku také pestrost a krásu;
- používání biodynamických preparátů, které léčí krajinu i půdu;

- velmi důležitá je ruční práce; doteky stovky lidských rukou jsou pro Zemi ničím nenahraditelným;

- ochota ke kompromisům (používání strojů), pokud je to potřeba

Péče o Démétér

- péče o úrodnost půdy, její zachování a rozvíjení, přičemž důležitější, než látky jsou především síly, ze kterých se tyto látky tvoří;

- v praxi to znamená vnímat zemi, krajinu a půdu jako cosi živého, co podléhá neustále nějakým procesům;

- kompost jako tzv. „zlato“ každého biodynamického statku, nutná péče o jeho tvar a jeho obohacování tzv. kompostovými preparáty;

- chápání statku jako jednoho do sebe uzavřeného organismu;

- zemědělec vnímán jako někdo, kdo se může stát léčitелеm země, rostlin, zvířat i lidí v krajině žijících

5.2 Cíle programů

Cíle programů se velmi prolínají se záměry společnosti, které jsou již zmíněné výše. Jako nejdůležitější je považováno obnovení postavení zemědělce v české společnosti. Pro tento cíl je potřeba dlouhodobá práce s mladými lidmi, aby se práce s rostlinami a zvířaty znovu stala běžnou, a navíc i lukrativní prací současné kultury. U mladých lidí je třeba díky současnému používání moderních technik a tradičních znalostí znovu probudit zájem a nadšení o kulturní krajinu a starostlivost o život. Důsledkem by tedy neměla být pouhá informovanost o tématu, ale vytvořit i zázemí, které podpoří odvahu mladých lidí vytvářet nové projekty a podniky v souvislosti krajiny. Nejde jen o samotné polní zemědělství, ale i o budování krajinných prvků (např. zakládání sadů), stavbu organických domů, a i ekologicky šetrných zpracoven či jiných výrobních hal.

Nic z toho není téměř možné v dnešních podmínkách výuky. Ať už na školách se všeobecným zaměřením, tak ani na zemědělských školách. Výuka je natolik abstraktní a

probíhá v uzavřené třídě či laboratoři, že téměř neumožňuje vytvoření přímého zájmu o život. Praxe sice probíhá na školních statcích či detašovaných pracovištích, málokdy jsou však na těchto místech mladí lidé osloveni myšlenkou a starostí o budoucnost zemědělství.

Cílem programu na Svobodném statku na soutoku tedy není teoretická nauka. Pokud je pro téma programu potřeba, aby žáci svou zkušenost zde podložili teorií, měla by výuka proběhnout před nebo po skončení programu v rámci školního vyučování. Organizace zatím nemá úvazkovou kapacitu, která by se mohla věnovat takovému typu výuky. Samotný program probíhá přímým zapojením do zemědělského provozu a je jen doprovázen drobnými semináři. Naším cílem je naučit žáky syntetickému myšlení a vědomí celku. Dnešní výuka je roztržena na jednotlivé předměty, témata, podtémata a málokterý předmět vyučuje, jak tyto jednotlivé znalosti pospojovat do jednoho fungujícího celku našeho světa.

Úkolem programu může být i povzbuzení vnímavosti vůči umění v krajině. Je zde možnost vytvářet sochy, lavičky apod. Velmi zajímavou zkušeností je malířské zachycování proměny místa, na kterém skupina pracuje. Což může být podnětné nejen pro pozorovatele, ale i pro pozorované místo. Také bychom rádi podnítili v mladých lidech inspirativní vědomí krásy, která je v přírodě.

U žáku je dále záměrem rozšířit povědomí o bio-dynamickém způsobu pěstování a certifikaci Demeter, přičemž není cílem učit o nějakém dogmatu, ale vytvářet v člověku ucelený pojem o jiných pohledech na pěstování rostlin a chov zvířat. Mladým lidem je potřeba ukázat fungující zemědělský organismus, který se dobře stará o svěřenou půdu, ale je nějak výjimečný i pro městský život. Na Svobodném statku se lidé mohou dozvědět o odlišných přístupech k marketingu založených na principech spolupráce a férového obchodu v českém měřítku.

Neposledním cílem je i samotná práce se skupinou mladých lidí a jejich učitelem, pokud je přítomen. Pobyt zde vytváří jedinečnou příležitost zažít se navzájem při práci v neobvyklém prostředí. Dalším sociálním rozměrem je návštěva samotného camphillského společenství a být alespoň na krátkou dobu jeho součástí. Žáci mají příležitost vidět, jak se bydlí ve společenství, kde lidé kromě zaměstnání zde mají i svůj domov a žijí své životy

trochu jinak než v paneláku či rodinném domě. Jelikož se nejedná o uzavřenou komunitu, tak mohou žáci pozorovat, že kromě lidí z komunity sem dochází na práci i lidé z okolních vesnic a statek se tím stává užitečným řešením nezaměstnanosti na venkově či malém městě. Dále zde v rámci sociálních služeb organizace Camphill na soutoku žije 7 lidí s mentálním postižením, kteří jsou zapojení do pracovních činností do té míry, do jaké zvládnou a stávají se plnohodnotnými a potřebnými jednotlivci v rámci společnosti. Je zde tedy prostor vzdělat se o jiném druhu péče o tyto lidi.

5.3 Příprava programů

Příprava programu začíná od chvíle, kdy je organizace oslovena školou či učitelem. Následuje osobní schůze učitele a odpovědné osoby. Ta probíhá nejlépe přímo na Statku, aby si učitel mohl prohlédnout ubytovací a stravovací prostory a areál, případně vesnici a její širé okolí. Po naplánování termínů programů se domluví přípravná návštěva odpovědné osoby ze statku ve škole se žáky. Ta probíhá ideálně týden před návštěvou. Odpovědná osoba během ní představí sebe, organizaci, vzájemná očekávání, předběžný plán činností a může zodpovědět na dotazy žáků. Návštěva trvá přibližně 1 vyučovací hodinu. Tato hodina slouží na přípravě uvědomění žáků, že nejedou na školu v přírodě, ale že opravdu jedou pomáhat na statek se smysluplnou prací. Tato příprava dále leží na učiteli, který se tomu může nadále průběžně věnovat ve své výuce.

5.4 Průběh programu

Průběh programu záleží na jeho délce, časovém rozložení, na formě spolupráce, a i volnočasových aktivitách, které má třída naplánované. Samotný průběh je dělaný na klíč přímo jednotlivým skupinám, proto je zde nastíněn pouze rámcově. Lze absolvovat jednodenní programy, ale je vhodné, aby program trval alespoň 3 dny. Žádaná je také dlouhodobá spolupráce, ideálním případem je průběžná spolupráce v rámci návštěv několikrát za rok na několik let, aby žáci mohli pozorovat vývoj místa.

Žáci jsou ubytováni v zrekonstruované části památkové chráněné budovy statku č. 5 v Českých Kopistech. Je zde prostor pro ubytování jedné třídy o max 30 žácích.

Žáci spí na matracích s vlastními spacáky. Prostor je dvoupatrový, tedy je možné rozdělit spací prostor pro holky a chlapce. Jsou zde 2 sprchy a 2 záchody. Budova je součástí statkového areálu a spací proctor navazuje na stáje a chlévy, tudíž žáci jsou v kontaktu se zvířaty. Kuchyňské zázemí je ve vedlejší budově jako součást kulturního sálu camphillského společenství.

Organizace nabízí možnost vyzvednutí zavazadel v Terezíně či Litoměřicích, žáci přicházejí pěšky. Po příjezdu a krátkém odpočinku se koná exkurze areálem (statkový dvůr, budovy, zahrada, případně i pole). Během exkurze jsou žáci seznámeni se základními pravidly ubytovacích prostor i areálu. Přípravu obědů zajišťuje organizaci, dle potřeby je přizvána na pomoc služba. Snídaně i večere si připravují žáci sami za pomoci učitele. Organizace poskytuje veškeré potřebné potraviny, některé v bio-kvalitě, a vlastní sezónní zeleninu. Pracovní čas se pohybuje kolem 6 hodin denně. Začíná se většinou v 8 hodin. Pro žáky jsou nachystané skupinové činnosti dle sezóny od sázení, pletí po sklizení či práce na zahradě. Vždy existuje nějaká varianta pro případ deštivého počasí (čištění cibule, drhnutí bylin, úklidové práce). U všech činností by měl být žákům jasný jejich význam. Během prvních 3 dnů by měl proběhnout částečně vzdělávací seminář na téma současné zemědělství. Během programu je organizace schopná zajistit i volnočasové aktivity - eurytmie, intuitivní hry, workshop ve svíčkařské dílně. Je doporučeno, aby skupina poznala i okolí statku (návštěva Terezína, Litoměřic, výlet na Říp či do Středohoří). Organizace těchto aktivit však záleží na učiteli.

Je potřeba, aby probíhalo hodnocení dne mezi učitelem a žáky. Ten může dávat průběžně zpětnou vazbu organizaci, aby se doladily případné nedostatky. Před zakončením pobytu by mělo proběhnout shrnutí udělané práce a poděkování ze strany Statku.

5.5 Cena programů

V současné chvíli se za program platí pouze ubytování (50Kč/noc) a stravné (100 Kč/den) za osobu. Samotný program není zpoplatněn, jedná o jednu z obecně prospěšných činností, kterou subjekt dle své zakládací listiny vykonává.

5.6 Odpovědná osoba (požadavky) a jeho role

Odpovědná osoba programu je přímý spolupracovník Statku. Minimálně rok je již zapracovaný, takže má v sobě zážitek jedné celé sezóny. Zná dobře místo samotné a lidi na něm působící a jejich vzájemné vztahy. Spolupracovník je zapojený do běžného zemědělského provozu, jelikož není cílem zaměstnávat člověka s úvazkem pouze na ekovýchovné programy.

Je nutné, aby z člověka, který pak třídu vede na pole a zadává práci bylo vidět nadšení, a hlavně jasnost ve vnímání smyslu své práce. Spolupracovník umí o svém úkolu v rámci zemědělského organismu hovořit a umí zadávat práci s jasnými pokyny. Umí také vysvětlit, k čemu je daná činnost potřebná. Nemusí být po celý čas práce přítomen, ale měl by se během práce několikrát zastavit a případně poupravit zadání.

Dále spolupracovník je schopný zajistit funkční tým zkušených spolupracovníků, kteří mohou pomoci se zaučením práce s nářadím, s odvezením sklizené zeleniny, či v organizaci při naskladňování.

Tento člověk musí být organizačně i komunikačně zdatný. Měl by být schopen rozkrývat dynamiku skupinu a domluvit se s učitelem na vzájemných rolích. Je doporučeno, aby měl základní pedagogické vzdělání či zkušenosti práce s mladými lidmi. Je vhodné pokud tento člověk má na starosti i organizaci zázemí (ubytování, vaření aj.), ale není to nutné.

5.7 Role učitele

U role učitele je podstatný samotný fakt, že zájem o spolupráci vychází z jeho přání a představ. Učitel by měl být znalý základních principů bio-dynamického zemědělství, aby případné dotazy mohl alespoň částečně zodpovědět. Před příjezdem na statek je ochotný se třídou pracovat během výuky tak, že se i v žácích vytvoří společné rozhodnutí jet na statek a dobrovolně tam několik dnů pracovat. Učitel řeší základní komunikaci se Statkem ohledně plánu programu a vytvoří ve výuce prostor pro úvodní návštěvu ze Statku (viz kapitola

příprava programu). Během programu zajišťuje přepravu žáků na místo, organizuje úklidové a kuchyňské služby, základní ošetření dle a závěrečný úklid. Během programu částečně přestává být učitelem a stává se vedoucím skupiny. Jeho pomoc při komunikaci se žáky je velmi podstatná, jelikož žáky i jejich vzájemné vztahy částečně zná. Jsou na něj zvyklí a pravděpodobně veškeré své potřeby, ať už přání nebo problémy budou řešit přes něj. Učitel však musí zároveň přijmout fakt, že za zadávání práce, a i za její průběh je zodpovědná odpovědná osoba ze statku či pověřený spolupracovník. Může dát doporučení, pokud by se mu práce zdála pro skupinu nevhodná, ale finální rozhodnutí je na odpovědné osobě a té on musí věřit. V opačném případě ztrácí pro organizaci pedagogický doprovod své výhody a stává se zátěží. Pokud se jedná o třídu nad 20 žáků, je dobré, aby byli učitelé dva.

5.8 Informační materiály

Na základě rozhovoru s ředitelem statku Jaroslavem Lenhartem byly vytvořeny informační materiály, které mohou posloužit ke zkvalitnění programů. Jedná se o slovník používaných zemědělských termínů a dále byl vytvořen přesnější obsah vzdělávacího semináře.

5.8.1 Slovník používaných zemědělských termínů

Slovník slouží k ujasnění a k upevnění termínů, o kterých se během práce či seminářů hovoří a nejsou všeobecně známé nebo bývají známé s odlišným významem anebo v dnešní době svůj význam ztratily a je potřeba ho znovu naplnit či ozdravit. S tímto materiálem žáci budou seznámeni na úvodní schůzce a bude dán k dispozici učitelům, aby s ním mohli případně před příjezdem pracovat.

- **Zemědělská výroba** – v dnešní době pojem zaštiťující zemědělství. Na školách se učí o rostlinné a živočišné výrobě, přestože z logiky věci vyrábět ani rostliny ani zvířata nedovedeme. Nedovedeme vyrábět živé věci. K tomu je třeba si dále uvědomit, že zvířata ani rostliny neexistují odděleně a že jsou na sobě závislé.

- **Zemědělský organismus** – jedná se o soubor skutečností, které v daném místě spolupracují v určitém ohraničeném celku. Jedná se o do sebe uzavřenou individualitu, jejíž orgány jsou zvířata, rostliny, pole, člověk.
- **Zemědělec** – člověk utvářející venkov. Je silně spojený se zemědělskou potřebou a lidskou krajinou. Má přímý vztah k životu a kulturní krajině. Naplňuje krajinu krásou člověka. Mohl by to být člověk budoucí kultury spojený se Zemí. Měl by mít zájem o moderní kulturu a snažit se být jejím současníkem.
- **Rostlinná společenství** – je to rozmanitý celek vzájemně na sebe působících rostlin, vytvářející jeden rostlinný organismus
- **Kulturní krajina** – rostou na ní společenstva kulturních rostlin. Ty jsou v plné závislosti na invenci a kreativitě člověka a jeho péči. Bez této závislosti společenstva nemohou rozvíjet svůj potenciál z hlediska krásy a působení v krajině. A je tomu i naopak, zpětně nezdravá monokulturní chemická společenstva v krajině působí na zdraví člověka, na jeho omezenou kreativitu a tvorbu krásy.
- **Domácí zvíře** – zvíře přímo závislé na člověku žijící v kulturní krajině a utvářející ji a i život vesnice. Jejich hlavní místo je v přímé interakci s člověkem. Tedy potřebují péči člověka. Pro člověka je naopak důležitý jejich rytmus.
- **Bio-dynamické zemědělství** – ve slovu *biodynamický* je spojen život (bio) a síly (dynamis), které tkají kolem něj. Tento **přístup jednoznačně vylučuje užívání syntetických hnojiv a chemické ochrany** rostlin, či **zakazuje** užití umělých **přídavných látek** při zpracování, ale vyžaduje také specifická opatření na **posílení živých procesů** v půdě a v potravinách.

- **Síly** – rozumí se jimi vzduch, teplo, voda, země. Zajímá nás jejich vzájemné působení a z hlediska zemědělského organismu není možné je zkoumat odděleně. Např. pokud není zdravý vzduch, nemůže být zdravá půda.
- **Déméter** – v řecké mytologii bohyně plodnosti země. Její jméno je používáno jako **ochranná známka** pro označení produktů **biodynamického zemědělství**. **Certifikát Demeter** je udělován po splnění dalších kritérií nad rámec ekologického zemědělství.
- **Kosmické rytmy** – vliv kosmu na Zemi. Nejde však o nic tajemného z astrologie. V dnešní době lidé zapomínají, že se jedná např. o střídání dne a noci nebo ročního období. Tedy skutečnosti se kterými se nejen zemědělec musí denně potýkat a brát je v potaz při svém plánování a rozhodování.

5.8.2 Obsah vzdělávacího semináře

Tento materiál slouží k zaznamenání témat, která by měla zaznít během semináře v rámci pobytu. Jedná se o náčrt hlavních myšlenek. Během samotné práce na poli nebo následné výuce se dají témata dále rozpracovat.

- Seznamovací kolečko: představit se a stručně říci, co je pro tebe zemědělství (případně život)
- Současný stav českého zemědělství s přihlédnutím k evropské i celosvětové situaci (rozlohy, rozorávání remízů, výskyt člověka v kulturní krajině, výuka zemědělství na školách a univerzitách)
- Koně v zemědělství x stroje: počty za první republiky; jak myslím, určuje jak to udělám. Rýč – lidská práce. Stroj je cizorodý prvek v mysli, který neovlivním fyzickým tělem. Skrze stroj proudí do krajiny povrchní agresivní pýcha vykonat to, co sám nemohu. Odrhují od reálného života.

- Ornice: dnes často nepropustná deska, skoro mrtvá půda. V konvenčním zemědělství dochází ke každoročnímu úbytku ornice o 1 cm (1 cm je tvořen cca 100 let). V krajině stojaté vody i po lehkých deštích. Nepropustná deska není na první pohled na povrchu viditelná, ale je třeba 1 m pod povrchem, záleží na hloubce ornice.

- Existence venkova: v Čechách už kultura venkova téměř vymizela. Kulturu tam často představuje fotbal, myslivci, či hasiči. Dříve se na venkově každý cítil potřebný. To také dávalo možnost vývoji technologií, kdy krajánek vyšel ze své vesnice do světa, v každé vesnici viděl lidi, kteří potřebují pomoci a mohl vidět význam svých rukou, své síly. Nabité zkušenosti šířil po dalších vesnicích či zpátky u sebe doma.

- Zahrádkářský impuls: v Čechách po konfiskaci zemědělské půdy a zatlačení lidí do měst se projevil zahrádkářský impuls. Ve městě se vytvořili zahrádkářské kolonie. Jedná se o jedinečný národní rys, ojedinělý v Evropě. Je na něm vidět síla vztahu k půdě u českého národa.

- Zpívat a tančit: pro zemědělce a člověka v krajině je podstatné od srdce zpívat a tančit. Dříve lidé na venkově často neuměli číst a psát, ale uměli tančit zpívat. To prezentuje aspekt srdce (radostné prosté síly, která dnešnímu „hlavovému“ člověku často schází). Tato síla je i tím, co potřebuje člověk pro navazování vztahů vůči jiným (rostliny, zvířata, lidé)

- Organické prostředí: je tím, co je přirozené pro život člověka. Lidská forma je sama prosta pravých uhlu, tak jako v přírodě žádné nenalezneme, případně ojediněle. Tyto formy jsou podstatné pro zdravý život a je vhodné je alespoň trochu zapracovávat do dnešní jednostranně uchopené architektury plné strohosti, skla, železa a betonu.

- Dovysvětlení pojmů ze slovníku, otázky

6 Závěr a doporučení

Výsledkem případové studie je zjištění, že vzdělávání na Svobodném statku na soutoku, o.p.s. má velký potenciál a škála možností je téměř neomezená. Na druhou stranu je zatím v pionýrské fázi, tudíž je málo strukturované a existuje k němu minimum podkladů. Většina škol je navázaná přes konkrétního člověka na základě osobního vztahu, takže se prozatím nedá počítat se závaznou spoluprací. Organizace by toto chtěla zlepšit, přesto je při zemědělské činnosti těžké najít čas pro takovéto přípravy.

Do začátku jarní sezóny bych doporučila, aby byla lépe uchopena prezentace vzdělávacích programů na webových stránkách, nyní je téměř nulová. Do budoucna by bylo dobré vytvořit pracovní listy na některá témata (kompost, živly v krajině) a vytvořit brožuru se základními informacemi o Statku a slovníčkem pojmů.

Jako zaměstnankyně Svobodného statku s částečnou zodpovědností pro vzdělávací činnost mi zpracování práce pomohlo uvědomit si, jak tato činnost probíhá a kam by se mohla zacílit pozornost pro zlepšení. Do této doby jsme zlepšení pouze plánovali, ale nevěděli odkud přesně začít. Doufám tedy, že přes zimní období se mi podaří utvořit si čas na tomto zapracovat.

7 Seznam použitých zdrojů a pramenů

7.1 Tištěné zdroje

BANG, Jan Martin. A Portrait Of Camphill From Founding Seed To Worldwide Movement. Floris Books, 2010. 208 s. ISBN 9780863157417

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. Paido, 2007. 115 s. ISBN 978-80-7315-147-8

KRAEMER, Pavel. Základní informace k waldorfské pedagogice na střední škole (Waldorfské lyceum v širším kontextu) Metodický komentář. Waldorfské lyceum v Praze, 2012.

KÖNIG, Karl. Proslov Dr. Karla Königa o impulsu vesniček pronesený v Brachenreuthe 4. září 1964.

LENHART, Jaroslav. Ředitel Svobodného statku na soutoku, ústní sdělení dne 9. listopadu 2017

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). Č. j. 16745/2008 – 22. 2008.

RONOVSKÝ, Vít. Anthroposofické pojetí světa a člověka jako základní východisko waldorfské pedagogiky. Fabula, 2011. 120 s. ISBN 978-80-86600-83-3

SLAVÍK, Milan a MILLER, Ivan. Oborová didaktika pro zemědělství, lesnictví a příbuzné obory. Česká zemědělská univerzita v Praze, 2012. ISBN 978-80-213-2277-6

STEINER, Rudolf. Zemědělský kurz: kosmické a terestrické podmínky zdravého zemědělství: osm přednášek, jeden proslov a čtvero odpovědí na dotazy, uskutečněných v Kobřenicích u Vratislavi od 7. do 16. června 1924 a zpráva z vratislavské cesty, napsaná v Dornachu 20. června 1924. Fabula, 2015. ISBN 978-80-87635-32-2.

ŠEBESTOVÁ, Petra a ŠIMONOVÁ, Petra. Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ. Tři kroky k aktivnímu vyučování. Portál, 2013. 222 s. ISBN 978-80-262-0503-6

ŠTRACH, Pavel. Tvorba výukových a výzkumných případových studií. Acta Oeconomica Pragensia, roè. 15, è. 3, 2007

7.2 Elektronické zdroje

ASOCIACE WALDORFSKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY. Školy a sdružení u nás. iwaldorf.cz [online]. © 2008 - 2017. Dostupné z <http://www.iwaldorf.cz/skoly.php>

ASOCIACE WALDORFSKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY. Školy s nejlepšími výsledky. iwaldorf.cz [online]. © 2008 - 2017. Dostupné z <http://www.iwaldorf.cz/obr/c1106002/Skoly%20s%20nejlepsimi%20vysledky.pdf>

BROUKALOVÁ, Lenka a NOVÁK, Miroslav. Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v české republice. [online] Envigogika 2012/VII/1. Dostupné z <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/66/70>

CAMPBILL ASSOCIATION OF NORTH AMERICA. About the Camphill Communities of North America. camphill.org [online]. © 2017. Dostupné z <http://www.camphill.org/about-camphill/>

CAMPBILL ASSOCIATION OF NORTH AMERICA. The history of the Camphill Movement. camphill.org [online]. © 2017. Dostupné z <http://www.camphill.org/history/>

KOLEKTIV AUTORŮ. Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Kombinované lyceum (návrh). wlyceum.cz [online]. © 2017. Dostupné z https://www.wlyceum.cz/web/soubory/rvp_kombinovane_lyceum.pdf

KOLEKTIV AUTORŮ. Školní vzdělávací program Waldorfské lyceum. wlyceum.cz [online]. © 2017. Dostupné z <https://www.wlyceum.cz/web/soubory/svp-2016.pdf>

KOLEKTIV AUTORŮ. Školní vzdělávací program Agropodnikání. szes.cz [online]. © 2017. Dostupné z http://www.szes.cz/file.php?file=/1/doc/ucpl/SVP_AGP_2014.pdf

KOLEKTIV ZA OBZOR. Co je zážitková pedagogika. zaobzor.cz [online]. ©2007-2015. Dostupné z <http://www.zaobzor.cz/cs/co-je-zazitkova-pedagogika.html>

LENHART, Jaroslav, 2012. Svobodný statek-O.P.S. svobodny-statek.cz [online]. © 2012 – 2017. Dostupné z: <https://www.svobodny-statek.cz/bio-dynamicke-zemedelstvi/o-nas/svobodny-statek>

8 Přílohy



Slízení řepy s valníkem taženým koněm, Šimková 2017



Čištění cibule při deštivém počasí, Šimková 2017



Podzimní výsadba salátů, Šimková, 2016